

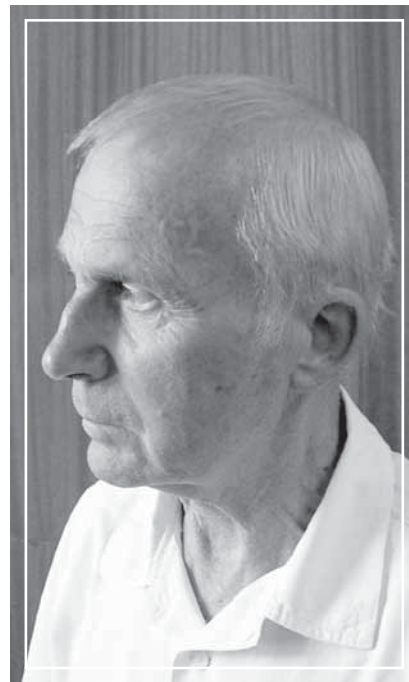
Prof. RNDr. Dr.h.c. Jaroslav Květina, DrSc. pětasedmdesátníkem

Narodil se 19. května 1930 v Račiněvsi na Podřipsku. Mládí prožil v Praze-Spořilově, osmileté reálné gymnasium absolvoval v Praze-Michli. Vysokoškolské farmaceutické studium absolvoval od roku 1949 nejprve na Lékařské fakultě Karlovy univerzity a po zrušení pražského farmaceutického studia na Masarykově univerzitě v Brně. Jeho první farmakologické práce jsou z období 1950–1953, tj. z jeho pražského působení jako studentské vědecké síly na farmakologickém ústavu lékařské fakulty u prof. MUDr. Heleny Raškové, DrSc. Týkaly se spasmolytického a antiflogistického účinku tehdy nově izolovaných chamazulenů. Po promoci v roce 1953 se počítalo s jeho vědeckou aspiranturou na pražském farmakologickém ústavu, díky rodinné politické anamnéze a díky jeho skautství byl však vykázán direktivním umístěnkovým řízením na Ostravsko. Po půldruhém roce se podařilo na základě konkurzu jeho uvolnění z ostravského zdravotnictví a přechod na asistentské civilní místo na katedru farmakologie Vojenské lékařské akademie (VLA) v Hradci Králové. Od té doby je spojeno Květinovo jméno s hradeckou medicínou, později s hradeckou farmacií. V roce 1958 po přeměně VLA na Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy měl sice možnost přejít na pražskou farmakologii, rozhodl se však pro hradeckou fakultu, kde od té doby působil jako zástupce přednosty farmakologické katedry a později jako docent. Z tehdejších více než desetiletých výzkumů královéhradeckého farmakologického týmu, vedeného prof. MUDr. Vojtěchem Grossmannem, směřovaných na nemoc z ozáření, pochází řada jeho prioritních radiofarmakologických poznatků. V Květinově laboratoři tak došlo např. k průkazům o „postiradiační enzyme release“ některých biotransformačních jaterních enzymů a o mechanismech postiradiačního malabsorpčního syndromu, které později posloužily jako metoda pro obecnější experimentální diferencování transintestinální absorpce léčiv. Výsledky těchto výzkumů byly podkladem jak jeho kandidátské di-

sertace „Farmakologie pethidinu a jeho metabolitů během postiradiačního syndromu“, tak jeho práce habilitační „Biotransformační aktivita jaterní tkáně během nemoci z ozáření“. Docentem farmakologie na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Hradci Králové se stal v roce 1966.

Od září 1966 do ledna 1969 působil v zahraničí, nejprve ve Výzkumném farmakologickém ústavu „Mario Negri“ v italském Miláně u prof. Silvio Garattiniho a později jako hostující profesor na Nihon univerzitě v japonském Tokiu u prof. Masafumi Kobayashiho. V Miláně byl nejprve vtažen do onkologického výzkumného programu, v jehož rámci zavedl serii metod přežívajících izolovaných perfundovaných jater, ledvin a střevního traktu. Tato laboratoř funguje v ústavu „Mario Negri“ dodnes. Záměrem byly pokusy o ovlivnění nádorových metastáz, konkrétně pokusy o zásah do „angiogenesis faktoru“, vyvolaného nádorovým bujením. Terminologické upřesnění, že v daném experimentálním uspořádání jde o „diseminaci nádorových buněk“ a nikoliv o metastázování, se vyskytuje právě v jeho pracích. Hlavním Květinovým výzkumným zájmem během jeho zahraničního působení byly však příspěvky k hierarchizaci biotransformačních mechanismů léčiv. Jako léčivé substráty mu sloužila tehdy zcela nová anxiolytika benzodiazepinové řady (diazepam, nitrazepam), u kterých prokázal až kvalitativní biotransformační rozdíly mezi pokusnými species a člověkem. V Japonsku pak v tomto výzkumu pokračoval s tím, že měl poprvé příležitost studovat biotransformační děje v jaterní tkáni experimentálních miniprasat, tj. živočišného druhu, o kterém se jemu a jeho spolupracovníkům od té doby daří prokazovat, že je z hlediska farmakokinetiky relativně velmi blízký člověku. V roce 1969 získal titul RNDr. na základě disertace „K metabolismu diazepamů u různých species“.

Po návratu na Lékařskou fakultu v Hradci Králové se stal přednostou katedry farmakologie a to nejprve na dobu zahraničního pobytu prof. Gross-

mana, později tuto funkci zastával externě až do roku 1972. Ve stejné době, tj. od jara 1969 byl z pověření českých farmaceutických nestorů jedním z iniciátorů obnovy farmaceutického vysokého školství v českých zemích a vzniku královéhradecké farmaceutické fakulty. Je uváděna jeho zásluha i o to, že fakulta se stala již při svém vzniku součástí Univerzity Karlovy. Květina se tak stal prvním děkanem nově vzniklé školy a byl do čela fakulty opakovaně volen po první dvacetileté období její existence. Po stejné období byl i vedoucím katedry farmakologie a toxikologie této fakulty, kterou od základu vybudoval. Je jeho zásluhou, že se v našem farmaceutickém studiu dovršilo vyrovnaní biologicko-medicínských disciplín s tradičně vysokou úrovní oborů chemických, botanických a technologických. Je uváděn jako jeden ze zakladatelů praktické klinické farmacie. Dosáhl toho, že se u nás jako v prvním státě Evropy specializovala část pregraduálních posluchačů farmacie na klinickou farmacii a tedy na co nejkvalifikovanější spolupráci lékárníka s lékařem při snaze o posuny v racionalizaci farmakoterapie. Uvědomil si při tom, že klinickou farmacii nelze jen deklarovat, ale že je ji třeba i vyzbrojovat postupně upřesno-

vanými argumenty. Podařilo se mu tak stmelit několik vědeckých týmů nejen z Čech, ale i ze Slovenska, kterým vtiskl jako hlavní výzkumný cíl srovnávací farmakokinetiku jednak z hlediska optimalizace přenosu poznatků z předkliniky do klinické farmakologie a jednak z hlediska predikcí pro individualizace farmakokinetických přístupů během frekventních patologických stavů a během ontogeneze. Díky fakultním chemikům měl jeho kolektiv k dispozici cíleně syntetizované lékové modely podle fyzikálně-chemických charakteristik a tím se podařilo přispět k vytváření schémat mezidruhově přenositelných předpovědí, například pokud jde o ledvinový transport xenobiotik, plazmatickou vazebnost farmak, střevní a lymfatické absorpční mechanismy. V roce 1975 obhájil na téma „mezidruhově srovnávacích a patologických aspektů ve farmakologii“ doktorát lékařských věd a ve stejném roce byl po jmenovacím řízení na pražské lékařské fakultě jmenován profesorem.

Počátkem 70-tých let byl zvolen do kolegia lékařských věd Československé akademie věd, v roce 1981 členem korespondentem ČSAV a v roce 1988

akademikem ČSAV. Svého postavení v Akademii věd využil a v roce 1980 inicioval založení královéhradeckého biofarmaceutického oddělení při pražském Ústavu experimentální medicíny ČSAV. V roce 1985 se mu podařilo vytvořit z tohoto oddělení samostatný Ústav experimentální biofarmacie ČSAV jako první akademický ústav ve východních Čechách. Výzkum tohoto ústavu se pod jeho vlivem zaměřil opět na farmakokinetiku s tím, že záměr byl posunut na „drug targeting“, tj. na ovlivňování distribuce léčiv v organismu. V tomto smyslu se jeho kolektivu např. podařilo příznivě ovlivnit nefropatické působení u platinových cytostatik a u imunosupresiva cyklosporinu, jiným příkladem je konstrukce lékového nosiče s cíleným odbouráváním ve stěně střevní.

Provokací k dalšímu organizačnímu úsilí byla pro prof. Květinu přeměna naší vědy po roce 1990. Podařilo se mu postupně transportovat Ústav experimentální biofarmacie na společné výzkumné pracoviště mezi Akademií věd a farmaceutickou akciovou společností PRO.MED.CS. Výsledkem byla úprava výzkumného programu ústavu na bio-

ekvivalenční farmakokinetiku (včetně vztahů mezi farmakokinetickými a farmakodynamickými ukazateli) a tím udržení původní ústavní výzkumné filozofie. Ve smyslu farmakologických bioekvivalencí se v posledních letech staly tradicí každoročně pořádané „round table“ při příležitosti jeho narozenin.

Od roku 1991, kdy se podařilo – díky iniciátorům v čele s prof. RNDr. PhMr. Vladimírem Smečkou, CSc. – obnovit brněnskou farmaceutickou fakultu v rámci Veterinární a farmaceutické univerzity – působí prof. Květina externě jako profesor humánní farmakologie a toxikologie i na této vysoké škole.

Mnoho vědeckých publikací, řada učebnic a kapitol v monografiích nesoú Květinovo jméno. Je jedním z těch šťastných ve vědecké komunitě, kterým se dostalo i nejednoho uznání v podobě členství v Akademii, čestného doktorátu a desítek univerzitních medailí.

Díky a ještě hodně svěžích let, pane profesore!

doc. MUDr. Jiří Nečas, CSc.
Proděkan Farmaceutické fakulty VFU Brno
Palackého 1-3, 612 42 Brno
e-mail: necasj@vfu.cz